

veszedelmesebb ellenség. A Bourbon uralkodók a janzenistákkal szövetségbe a rend ellen fordultak, és XIV. Kelemen pápa végül 1773-ban feloszlatta Jézus Társaságát. Súlyos csapást jelentett az intézkedés: megrendítette a missziókat és a vallásos nevelést. Csak Oroszországban működhettek zavartalanul, Katalin cárnő ugyanis nem engedélyezte a pápai bréve kihirdetését, így az nem lépett érvénybe. Végül VII. Piusz pápa 1814-ben visszaállította a rendet, amely a korábbiakhoz hasonlóan az egész világon eredményesen tevékenykedett. VI. Pál és II. János Pál pápasága idején a rend iránti bizalmatlanság erőre kapott, de talán a Szentlélek közreműködésével Ferenc személyében jezsuita lépett a pápai trónra (bár rá aligha jellemző a kifejezés). Ferenc pápa legfőbb célja a szegénység csökkentése, ez jezsuita hagyomány, ahogy egyszerűsége is.

Nemeshegyi Péter emelkedett szavakkal zárja áttekintését: imádkozik, hogy a pápa Isten segítségével megvalósíthassa céljait. Mi pedig Nemeshegyi Péterért is imádkozunk, hogy még sokáig vezessen a lelki tökéletesedés útján.

RÓNAY LÁSZLÓ

A SZEMBENÁLLÁSTÓL A KÖZÖSSÉGIG Evangélikus–római katolikus közös megemlékezés a reformációról 2017-ben

A kerek évfordulók mindig jó alkalmak arra, hogy ébren tartsák az egység helyreállításának a vágyát Krisztus valamennyi tanítványa között. *A szembenállástól a közösségig* című könyvet az Evangélikus–Római Katolikus Közös Bizottság állította össze, felhasználva a reformációra való emlékezés 2017-es évfordulóját.

A most megjelent dokumentumkötet nagy előrelépés és példaadás a keresztény egység útján, mely bátran szembenéz az egyházak közötti múltbeli megosztottsággal, és az Evangéliumhoz való hűség alapján arra törekszik, hogy a keresztény közösségek együtt hallják meg, „mit mond a Lélek az egyházaknak” (Jel 1,7).

Az utolsó vacsorán elhangzott krisztusi felszólítás, „legyenek mindnyájan egy” (Jn 17,21) mellett a korunkban megtapasztalható új történelmi, társadalmi és kulturális helyzet is válaszára készíteti a keresztényeket. A kötet magyar fordítása lehetővé teszi, hogy a múlt sebeit, az egyházszakadásokat, eltérő teológiai értelmezéseket tárgyilagosan mérjük fel, hogy legyen bátorságunk kimondani és bevallani az egység ellen elkövetett bűnöket, ahogy ezt a zsinat kérte: „Alázatosan könyörögve kérjünk bocsánatot Istentől is, különvált testvéreinktől is, viszont mi is bocsássunk meg az ellenünk vétkezőknek” (*Unitatis redintegratio*, 7).

Maga a kiadvány is arról tesz tanúságot, hogy minél jobban törekszünk az evangéliumi életre, és minél szorosabb a közösségünk az Atyával, a Fiúval és a Szentlélekkel, annál bensőségebb és könnyebb lesz majd a növekedés a kölcsönös testvérségben is.

Pontokba szedve hat fejezetben találunk összegző, konszenzusos és a teológiai párbeszéd számára fenntartott kijelentéseket. Az átfogó megállapításokat az utolsó fejezet öt felszólítása zárja a felismert közös szempontok, a találkozásban létrejövő folytonos átalakulás, a látható tettek, az Evangélium öröme és a közös tanúságtétel vágyának megvalósítására. A függelékben rövidítéseket, bibliográfiát és az Evangélikus–Római Katolikus Közös Bizottság szerzői listáját találhatjuk.

Ahogy az irgalmas szamaritanus példabeszédekében, úgy az elmúlt évtizedekben a történelem ura — aki „bölcse és türelmesen valósítja meg hozzánk, bűnösökhöz lehajló kegyességének tervét” (UR 1) — bőségesebben, mint valaha, ársztani kezdte napjainkban a lassan gyógyuló sebekre, az egymástól különvált testvérekre az önbírálat és az egymás utáni vágyakozás kegyelmét (Lk 10,33–34). Mert Krisztus is, amikor „meglátta a bajba jutottat, megesejt rajta a szíve, odament hozzá, olajat és bort öntött a sebeire, és bekötözte azokat”.

Az összeállított kötet kétszáznegyvenöt tartalmi üzenete most nekünk ad vigaszt, hogy felkelhetünk elesettségeinkből, az emlékezet megtisztításával meggyógyíthatjuk sebeinket, és a Krisztustól kapott gondoskodás által eljuthatunk arra a közösségre, amelyben testvérnek ismerjük el egymást.

Köszönet a fordítónak, a kiadónak, és az ötletgazdának, Fabiny Tamás evangélikus püspöknek a könyv megjelenéséért, hogy ne csak más országokban nyílják meg e kötet új szemléletet adó hatása, hanem a magyar egyházak között is legyen egy olyan — máshol már a gyakorlatba átvitt — útmutató, mely az őszinte szembenézés szándékával fogalmaz meg továbbvivő meglátásokat.

A 20. század utolsó esztendejében a megigazulásról szóló Közös Nyilatkozat 1999. évi megjelenése után egy újabb mérföldkő elérése történt, hazai egyházi viszonylatban is, mert *A szembenállástól a közösségig* című új kötet segítségével eljáthatjuk az egyházak közötti bensőséges testvériséget, a bővülő egység, és a most már a nem széthúzó, hanem az összetartó közösség erejét.

Az igazságról szóló párbeszédet éppen ebben az évben még valami más is kiegészítheti. A római katolikus egyházban az irgalmasság szentéve kezdődött el, mely katolikus részről szinte rímelt Luther Márton 500 évvel ezelőtti kérdésére, hogy „hol van a kegyelmes és irgalmas Isten?” Luther kérdésére napjainkban mintha Ferenc pápa válaszol-

na, amikor kijelenti, hogy Jézus Krisztus az Atya irgalmasságának az arca (*Misericordiae vultus*, 1. Szent István Társulat, Budapest, 2015, 5). Az isteni irgalmasság az egyházak között is egy olyan forrás, mely soha nem apad el, mert Isten irgalmassága végtelen. (Ford. Pap Kinga Marjatta; *Luther Kiadó*, Budapest, 2016)

KRÁNITZ MIHÁLY

HALMAI TAMÁS: REZERVÁTUM

Egy dogmákon túli spiritualitás esztétikai lehetőségeire utal Halmi Tamás *Rezervátum* című kötetének ajánlószövege. A könyvben található versek mintha valóban arra törekednének, hogy minél szélesebb horizontot öleljenek körbe, egyre inkább elkerülve azokat a poétikai buktatókat, melyeket önkéntelenül gördít maga elé az a szerző, aki a varázstanított világot kívánja újra és újra megigézni. Halmi Tamás esetében nyugodtan beszélhetünk szakralizációs szándékról is, hiszen írásainak hangvétele, jelképrendszere szorosan kötődik a szent tanok teremtő *logoszférájához*.

Számos ősi hagyományt megmozgatva, megannyi szellemi síkot egymásba úsztatva jut el a lírai elbeszélő ahhoz a tulajdonképpen egyetlen konkrét vallási irányzathoz sem sorolható lelki-séghez, amely már-már összkomfortosan veszi körbe magát különböző rendű és rangú angyalokkal, démonokkal, mágusokkal, tündérekkel, sárkányokkal, androgünökkel, orkokkal és elfekkel. De a földöntúli vagy képzeletbeli lények jelenléte, úgy tűnik, nem minden esetben feltételez elemi tapasztalatot, foglal magában felkavaró belső folyamatot. (A költői én személytelen, közvetítő szerepe sem oldja fel az előbbiekből fakadó ellentmondást.) Egy helyen a *szenvedés metamorfózisát* említi a költő, a hangzatos, lebegő fogalmak szóigáját azonban nem húzza maga után, egészen elemelkedve az ige terheitől. Lábat így olyan *szűzföldön* veti meg, ahol megszűnik mindenféle szabadesés, éterivé szublimálódnak még a szavak szellemképei is. „Aki a tárgyakat a földből / aki a fényeket a sárból / és megtisztítja a fölöstől / és kiemeli a sivárból / a kezes holmikkal kezébe / foghatja-e a kincsek lelkét / a tagolt anyag szívverése / kihagy-e ha paragon léték” — Halmi Tamás talált tárgyai mintha egy pillanatra sem hevernének paragon, megtisztításuk pedig mintha csak egy mozdulatba kerülne. Az ehhez szükséges varázsütés viszont többnyire csak láttatni képes — áttetsző szerkezeteket, letisztult formákat, gondolatmeneteket — az átváltoztatás helyett, amely akár merőben más minőséget is létrehozhatna.

„...csak égnek eredt gondolat / nyomába érdeemes eredni” — hirdeti az egyik részlet, és a *Rezervátum* egésze rendre megfelel ennek az elvárásnak, olykor elmés szösszeneteket („Magával üzletel hogy

elcserélje / a nemjóját / az isten serelmére — *A boldog kalmár*), olykor végletekig sűrített aforizmákat („a szeretet az Isten / halmazállapota” — *Szeretők*) perdítve ki magából; de vannak itt példázatszerű mesék (*Kilenc utazó, Mese a megváltásról*) és nagyobb ívű mini eposzok, mitikus darabok (*Szűzföld, A halandóság mítosza*) is, összecsiszolt rímekkel, műves metaforákkal, allegorikus képzetrendszerrel. Kérdés, hogyan tudunk — a szerzői intenció szerint — a *nyelv gondolataiban olvasni*, ha ennyire lekerekített (ezzel együtt valamilyen szinten körbekerített) szövegegységekkel szembesülünk? Halmi Tamás kötetének rezervátum jellege tehát egyfajta korlátozást is jelenthet, holott éppen egy vallási vagy világnézeti horizont-összeolvadás kívánja meghatározni azt a láthatatlan keretrendszert, amelyen belül szinte észrevétlen átmenetben, elidegeníthetetlen egységben jelennek meg a fentebb említett lények, a lélek végeláthatatlan alakváltozatai. Természetesen nyomon követhető, hogy a keresztény üdvtörténet lesz az, amely mintegy alakot ölt a többi spirituális szinten: teljesen mindegy, hogy a zen, az indián kultúra vagy Tolkien fantasy világa kölcsönzi (vagy ezek együtt alakítják) a versek szimbolikáját, végül is mindig ugyanaz a „metafizikai mantra” adja az alaphangot.

De aki eddig *szóközökbe búj*t, mikor fog megszólalni? „...eljön majd ki virradatra / a dolgok nevét visszaadja // kezünk ügyébe szebb kezét / nyelvünk alá csöndet varázsol / megolvás mint a szenteket / s minden szót ért a hallgatásból” (*A hófehér mágus*). E versek olvasója vajon miféleképpen, milyen lelki hangoltságban találhat a szóközök között olyan csöndet, amiből újra kibetűzheti a dolgok neveit, olyan rejteket, ahol nem várt jutalmat kaphat hallgatag imájáért, s ahol megszólítva érzi magát? (Hisz akárhogy is, a valamirevaló versek szakrális cselekedetre, önátadásra hívnak, az újjászületés, az újjáteremtés spirituális lehetőségét kínálják fel.) „A *Szilencium* (2012) versei immár kifejezetten a katolicitás szellemiségéhez próbáltak esztétikai formát, érvényes versnyelvtant keresni — óvatos kitekintéssel a távol-keleti érzékenységre, gondolatiságra” — írja előző kötetéről az *Egy östrofás regény* című önelemző esszéjében (in: *A csend történetei*. Vigilia Kiadó, Budapest, 2015, 72.) a szerző, majd a *Rezervátumra* utalva a derű, a bizalom és a szeretet „*praktikus eszményét*” említi meg, mint szellemi fókuszpontot. Bár problematikus e három fogalom kapcsán praktikusságról beszélni, Halmi Tamás költészetében mégis olyan evidenciaértékkel vannak jelen ezek az erények, hogy óhatatlanul készítenek érzünk, hogy megmerítkezzünk az általuk áthatott szövegvilágban, melynek esztétikai hozadéka mindinkább etikai mércével lesz mérhető. Így pedig már korántsem találtatnak könnyűnek a fentebb súlytalannak ítélt szavak, hiszen olyan fogódzókat jelenthetnek, amelyek dogmatikus didaktikus